

Psalmen

(1) Psalm 1

Lezing

Gelukkig de mens
die niet meegaat met wie kwaad doen,
die de weg van zondaars niet betreedt,
bij spotters niet aan tafel zit,
maar vreugde vindt in de wet van de HEER
en zich verdiept in zijn wet, dag en nacht.

Hij zal zijn als een boom, geplant aan stromend water.
Op tijd draagt hij vrucht,
zijn bladeren verdorren niet.
Alles wat hij doet komt tot bloei.

Zo niet de wettelozen!
Zij zijn als kaf
dat verwaait in de wind.

Wettelozen houden niet stand waar recht heerst,
zondaars niet in de kring van de rechtvaardigen.
De HEER beschermt de weg van de rechtvaardigen,
de weg van de wettelozen loopt dood.

Psalm 1 (NBV21)

Overweging

Beminde lezer,

Psalmen. In de traditionele eucharistieviering van de Rooms-Katholieke Kerk hebben ze een vaste plaats gekregen tussen de eerste en de tweede lezing. In de vieringen van De Lier houden wij het bij één lezing, maar de psalmen zitten overal. Wij bidden ze als openingsgebed of slotgebed en vele liederen die wij zingen zijn gebaseerd op een psalmtekst. Wij ademen ze in en uit zonder dat we het goed beseffen. Maar misschien kan ik deze overweging bij de psalmen best beginnen met een lesje in Bijbelse geschiedenis.

De joodse bijbel wordt de **Tenakh** genoemd. Dat is een Hebreeuws letterwoord dat is opgebouwd uit de eerste letters van de 3 onderdelen waaruit die joodse bijbel bestaat: De T van Thora, de N van Neviim en de Kh van Khetoëvim. Vandaar: **TeNaKh**

In het eerste deel, de **Thora** – dat zijn de eerste vijf boeken van de bijbel – wordt de **Wet** onthuld. Vanaf Abraham tot Mozes wordt in verhalen verteld hoe de Onuitsprekelijke zich geleidelijk aan het volk Israël kenbaar maakt en uiteindelijk in Tien Woorden, in de volksmond ‘de 10 geboden’, zegt waar het op staat.

Hoe deze Thora verder wordt geactualiseerd en verkondigd lezen wij in het tweede deel, **Neviim**, in het Nederlands: de **Profeten**. Deze profetische boeken beginnen met de verhalen van Jozua, de man die na de dood van Mozes de grond van het veelbelovende land betreedt om daar de Thora gestalte te geven.

Het derde en laatste boek van de joodse bijbel bevat de zogenaamde **Geschriften**, in het Hebreeuws: **Khetoevim**. Dat is een bonte verzameling van verhalen, gedichten, liederen en spreuken die je zou kunnen omschrijven als het antwoord van Israël – wat letterlijk ‘het volk van God’ betekent – op de woorden van de Thora en van de Profeten. Dat derde deel begint met het boek Psalmen.

Psalmen zijn liederen die een mengeling zijn van gebed en leerdicht. De psalmist richt zich niet alleen TOT God, aan wie hij zijn ziel blootlegt, maar geeft soms een heel exposé over wie God is en vooral over wat God doet. In de psalmen komen alle menselijke gevoelens aan bod: zowel dankbaarheid als kwaadheid, lofbetuigingen en verwensingen, klaagzangen en uitingen van berusting, de euforie van de overwinning en het zwarte gat van de mislukking, schuldbekentenis en verontwaardiging. Voor alles wat hier in De Lier de voorbije jaren al werd gedeeld bij het breken van brood en het schenken van wijn is er wel een psalm die daarbij aansluit. De psalmen bieden eigenlijk een schat aan informatie van wat er in een mens allemaal kan omgaan.

Ze zijn in een lange periode ontstaan; een exacte datering is niet mogelijk. Ze worden aan David toegeschreven, maar dat zal historisch niet helemaal correct zijn. Ze worden in vijf delen gegroepeerd; Zoals Mozes aan Israël het Woord van God schonk in de vijf boeken van de Thora, zo biedt David met de psalmen het vijfvoudige weerwoord van de mens. Geef toe, dat is een mooie gedachte. *“Si non è vero, è ben trovato”* – Als het niet waar is, dan is het toch goed gevonden.

Eigenlijk moeten de psalmen luidop gelezen en liefst gezongen worden. Om volledig tot hun recht te komen gebeurt dit het best ‘alternerend’, d.w.z. in dialogovorm. In een abdij staan de monniken daarom tijdens de gebedsdienst in 2 groepen tegenover elkaar en zingen ze afwisselend een paar verzen naar mekaar toe. Een dialogaal gebed dus, waarbij de ene groep figuurlijk ‘inademt’ wat de andere groep aan de overkant ‘uitademt’; je geeft en ontvangt afwisselend Gods Woord aan en van elkaar. De kloosterregel van Benedictus schrijft voor dat in één week tijd alle 150 psalmen de revue zijn gepasseerd. In de meeste abdijen spreiden ze dat tegenwoordig over 2 weken. Dat is nog altijd pittig, als je bedenkt dat Psalm 119 – de langste psalm – 176 verzen telt.

Gelukkig telt psalm 1 – waarrond wij vandaag samenkomen - slechts 6 verzen.

En **‘Gelukkig’** is ook het eerste woord van die eerste psalm. Het Boek der psalmen begint met dezelfde woorden als de Bergrede van Jezus. Eigenlijk is het omgekeerd, want de psalmen waren er eerst. Het zijn ook de zelfde mensen die ‘gelukkig’ of ‘zalig’ worden genoemd: de **‘anawim’**. Ze worden in de oude vertaling van het Matteusevangelie *‘de armen van geest’* genoemd en in de betere nieuwe vertaling *‘zij die nederig van hart zijn’*. Dat zijn dus niet de simpelen, de naïevelingen die van niet beter weten, zoals ze door de spotters minachtend worden bekeken. Het zijn de mensen die zich niet oppermachtig wanen, maar tot het besef zijn gekomen dat je voor het belangrijkste in het leven afhankelijk bent van anderen, ja van God.

Wat de levenshouding is van de anawim wordt eigenlijk het best verwoord in psalm 131:

*“God, ik ben niet hooghartig
ik kijk niet op anderen neer*

*Beeld mij niet in dat ik groot ben
droom geen geweldige dromen*

*Ik heb mijn verlangens getemd
mijn ziel is tot rust gekomen”¹*

(...)

*“Ik wacht op U, ik wacht
van nu af tot in eeuwigheid
omdat uw naam verluidt
Ik-zal-er-zijn.”²*

Maar ik zou het over **psalm 1** hebben.

“Gelukkig de mens
die niet meegaat met wie kwaad doen,
die de weg van zondaars niet betreedt,
bij spotters niet aan tafel zit”

Blijf weg van de zondaars en spotters, zegt deze psalm.

In de meeste vertalingen wordt het Hebreeuwse woord ‘rasja’ vertaald als ‘zondaar’ of ‘godloochenaar’. Huub Oosterhuis introduceert in zijn vertaling van de psalmen het duo ‘**Ploert en Schender**’. Die horen volgens hem blijkbaar samen als Laurel & Hardy, alias ‘de dikke en de dunne’.

De eerste keer dat ik over ‘Ploert en Schender’ hoorde moet in de herfst van 2004 geweest zijn, in de kapel van het Sint-Leocollege. In de 6 jaar bijbelstudie die ik toen al achter de rug had, had ik van Ploert en Schender nog nooit gehoord. Omdat wij in ons Vlaams Nederlands niet vertrouwd zijn met die woorden heb ik mij sindsdien afgevraagd wat ik mij daar in Godsnaam moet bij voorstellen: Ploert en Schender (beide met hoofdletter).

Ik heb het in de voorbereiding van deze overweging even opgezocht:

- Een ‘ploert’ – mannelijk! - is een onbeschaamde en ongemanierde vent, een schoft, iemand die gemene streken uithaalt. Een schurk eigenlijk; In het Frans zouden ze zeggen ‘*un Truand*’.
- Een Schender is iemand die schade berokkent; meer specifiek in de betekenis van ‘ontwijder’ – dus iemand die de puurheid of zuiverheid kapot maakt.

Uit een vergelijkende studie met andere psalmen waarin ‘Ploert en Schender’, samen of apart voorkomen ben ik er achter gekomen dat een ‘ploert’ in de andere vertalingen staat voor ‘wie kwaad doet’³ en ‘schender’ voor de ‘goddeloze’⁴. Als ze bij Oosterhuis samen vernoemd worden vertegenwoordigen ze de goddelozen⁵, de zondaars⁶ of gewoon al wie kwaad doet⁷

Let wel: met ‘goddelozen’ worden geen ongelovigen bedoeld. Goddelozen zijn van God los. Het kunnen zeer vrome mensen zijn die vooraan zitten in de Tempel of de kathedraal, maar zich niet bezig houden met het doen van gerechtigheid. Hun ‘way of life’ is een heel andere dan de way of life die hier in de maand januari aan bod is gekomen. Uit hun levenshouding blijkt dat zij zich helemaal niet bekommeren om de kwetsbare mensen.

¹ Vertaling: Huub Oosterhuis en Michel van der Plas in samenwerking met Pius Drijvers en Han Renckens, Baarn, 1967

² Vertaling: Huub Oosterhuis, 150 psalmen vrij, 2011

³ Zie psalm 37,1

⁴ Zie psalm 36,1.12

⁵ Zie psalm 10,15

⁶ Zie psalm 75,5; 119,95.110.115.155

⁷ Zie psalm 1,1; 73,3; 82,2; 91,8

Tegenover de 'goddelozen' staan de 'rechtvaardigen'. Dat zijn de mensen die zich dag en nacht verdiepen in de Thora. En 'zich verdiepen' betekent niet het bestuderen van de Thora, maar het vaardig worden in het doen van wat de Thora vraagt. Recht-vaardig = vaardig en het doen van gerechtigheid.

Die mensen zijn als een boom die geplant is aan stromend water. Zo'n boom doet waarvoor hij gemaakt is: CO2 omzetten in zuurstof, op tijd zijn vruchten afgeven en schaduw brengen ter bescherming tegen de hitte. In ethische taal betekent dit: het kwade omkeren naar het goede, je talenten, kennis en kunde ter beschikking stellen voor anderen en de zorg opnemen voor wie of wat kwetsbaar is.

Ik denk hierbij bij voorbeeld aan priester Fernand Marechal, die van Pax Christi Vlaanderen de titel 'Ambassadeur voor de Vrede 2021' kreeg omdat hij in Zeebrugge voedsel, kleding, een douche en medische zorgen geeft aan transmigranten en kansarmen. Hij ondervindt daarbij tegenstand: mensen die voor zijn huis betogen en al eens een steen werpen. Hij treedt zijn tegenstanders vriendelijk tegemoet. Dat kost hem minder energie dan in de tegenaanval te gaan, zegt hij. Energie die hij vervolgens inzet om het goede te doen.

Het is duidelijk, de eerste van de 150 psalmen houdt ons al meteen de keuze voor: welke weg zal je bewandelen? Volgens Oosterhuis is het simpel: "Goed is dat je niet doet wat slecht is". Daarvoor moet je natuurlijk wel eerst weten wat slecht is.

Laten we het uitzingen, misschien wordt het dan duidelijk...

Jef Truwant

De Lier, 20 februari 2022

Bronnen:

- Nico ter Linden, Het verhaal gaat... Deel 5: De Geschriften, 2002, p.11-15

- <http://www.frits-tromp.nl/psalm-1-4/>

- P. Benoît Standaert, In de school van de psalmen. Bidden met woorden en voorbij alle woorden. Carmelitana, Gent, 1997